

СЕМІНАР «ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ БУДІВНИЦТВА» (СПІЛЬНА НАУКОВА РОБОТА ВЧЕНИХ ПОЛЬЩІ ТА УКРАЇНИ)

У 1992 р., в старому замку в Яновицях (Польща), в кулуарах 5 Польської конференції з теорії та використання оболонкових конструкцій, організатором якої були співробітники будівельного факультету Варшавської політехніки (ВП), зустрілися польські та українські вчені-механіки. Приводом для знайомства стали наукові роботи відомого науковця, визнаного корифея у сфері розрахунку конструкцій при дії рухомих навантажень Анатолія Борисовича Моргаєвського, який до 1978 р. працював у ДІБІ професором кафедри опору матеріалів (ОМ).

У 1992 р. в ДІБІ працювало декілька учнів А. Б. Моргаєвського. Дізнавшись про це, директор Інституту механіки інженерних конструкцій ВП В. Щесняк запропонував організувати спільний науковий семінар учених механіків ДІБІ і ВП на тему «Дія на конструкції рухомих навантажень». Цю ідею обговорили, розширили тематикою задач теорії оболонок (включаючи їх стійкість) і навіть склали проект програми 1 семінару. Планувалося про-

А. Б. Моргаєвський

Професор
(1909–1980)

водити семінар один раз на рік протягом одного тижня позмінно на території однієї з країн (Польщі та України). Склад делегації, яка прибувала на семінар, офіційно обмежувався 15-ма учасниками семінару. Проживання і харчування гостей забезпечувала сторона-організатор. У плануванні роботи семінару з української сторони брали участь І. В. Андріанов та В. Л. Красовський, а зі

сторони Польщі — Г. Емеліта, Р. Нагурський і В. Щесняк. Також передбачалося видання наукових праць семінару.

Керівництво ДІБІ в особі ректора В. І. Большакова і проректора з міжнародних зв'язків Б. М. Дікарева підтримало ідею організації семінару та запропонувало регламент його роботи. Семінар почав свою діяльність у 1993 р., перше засідання було проведено в Дніпропетровську на базі ДІБІ.

Слід зазначити, що біля витоків створення семінару стояли вчені, для яких наука була не тільки професією, але й покликанням. На початкових етапах активну участь в роботі та організації семінару з української сторони брали професори І. В. Андріанов, О. Ю. Євкін, А. І. Маневич, доценти В. О. Бараненко, А. Г. Дем'яненко, В. Б. Запорожець, А. Г. Зеленський, І. Ф. Кожемякіна, В. Л. Красовський та В. В. Кулябко. Завдяки їхній старанній праці зростав авторитет семінару як в Україні, так і в Польщі. Зокрема, в збірнику наукових праць семінару «Theoretical Foundation in Civil Engineering» («Теоретичні основи будівництва») свої роботи публікували відомі українські механіки: академіки НАН України В. І. Моссаковський і В. Л. Рвачов; професори І. В. Андріанов, В. І. Большаков, О. Ю. Євкін, М. І. Казакевич, Е. М. Кваша, Л. В. Курпа, О. Є. Лоскутов, Ю. В. Міхлін, Н. І. Ободан, А. В. Павленко, А. В. Плеханов, Ю. М. Почтман, О. П. Прусаков, В. Б. Швець та Є. А. Яценко, що безперечно сприяло зростанню авторитету збірника і семінару загалом.

Слід відзначити, що на початкових етапах роботи головним редактором збірника наукових праць семінару був проф. В. І. Большаков, а першим його заступником — проф. В. Щесняк. Обсяг збірника праць першого семінару був невеликим, але з кожним роком різко збільшувався. Згідно з останнім договором, видання збірника праць семінару здійснювалося стороною, яка прибувала на семінар. Проте вже після четвертого семінару такий формат договору виявився неприйнятним. Через

Українсько-Польський семінар, м. Дніпропетровськ, 1993 р.

Г. Емеліта

В. Щесняк

Р. Нагурський

І. В. Андріанов

В. Л. Красовський

різке зростання популярності семінару як у Польщі, так і в Україні, виникла необхідність видання якісного збірника праць семінару обсягом 500–700 сторінок. Першими виконати це надзвичайно складне завдання вдалося польським колегам, зокрема проф. В. Щесняку. Починаючи з п'ятого семінару (1997) збірники праць видавалися у Варшаві в єдиному форматі, причому якість поліграфії з кожним роком покращувалася. У зв'язку з цим, починаючи з шостого збірника, обов'язки головного редактора праць семінару почав виконувати проф. В. Щесняк. При цьому в збірниках праць семінару як і раніше зазначалося, що вони є спільним виданням ВП і ПДАБА. Важливо відзначити, що в Україні збірник праць семінару на всіх етапах його існування був включений у перелік фахових видань для дисертаційних робіт.

Матеріали, які подавалися на семінар, рецензувалися членами редколегії збірника (наукового і організаційного комітетів семінару). До складу редколегії входили найбільш авторитетні спеціалісти Варшави та Дніпропетровська. Зокрема, головою редколегії збірника праць шостого і всіх наступних семінарів від України був проф. В. І. Большаков. З часом члени редколегії змінювалися, підготовку збірника праць шостого семінару здійснювали О. Ю. Євкін, В. Б. Запорожець, В. Л. Красовський, А. І. Маневич і М. В. Савицький. Вони ж керували групою підготовки семінарів.

Слід згадати ще одну важливу специфічну особливість збірників праць семінару. В них публікувалися статті англійською, польською, українською та російською мовами. Анотації статей, прізвища авторів і організації, які подали статті, друкувалися англійською мовою.

З початку роботи семінару і всередині 90-х рр. минулого століття організацією семінарів з української сторони займалися співробітники та аспіранти загальнотехнічних кафедр ДІБІ, здебільшого кафедри ОМ. Найбільш активними серед них були: І. В. Андріанов, В. О. Бараненко, М. О. Варяничко, Д. Л. Волчок, О. Ю. Євкін, В. Б. Запорожець, О. В. Запорожець, А. Г. Зеленський, Е. М. Кваша, І. Ф. Кожемякіна, В. Л. Красовський, Г. В. Морозов, А. В. Плеханов, Ю. М. Почтман, О. Е. Севастьянова, С. О. Слободянюк.

У другій половині 90-х рр., з ініціативи ректора академії В. І. Большакова, а також польських колег, тематика семінару поступово розширювалася. Зокрема, із задачами механіки розглядалися питання розрахунку та проектування конструкцій, а також проблеми матеріалознавства для будівництва. Активними учасниками семінару в цей час стали співробітники кафедр: матеріалознавства і обробки матеріалів (професори В. І. Большаков, Г. М. Воробйов, Д. В. Лаухін, В. Н. Ричагов та їхні учні), технології будівельного виробництва (професори А. М. Березюк, І. А. Соколов та їхні учні), технології будівельних матеріалів (професори А. П. Приходько, Л. С. Савін, С. А. Щербак; доценти В. О. Мартиненко, Н. С. Сторчай та їхні учні), металевих і дерев'яних конструкцій (професори Є. А. Єгоров, В. В. Кулябко та їхні учні), підвалін і фундаментів (професори Ю. О. Кірічек, В. Л. Седін, В. Г. Шаповал, В. Б. Швець; доценти М. А. Моторний, Н. С. Швець та їхні учні), залізобетонних конструкцій (проф. М. В. Савицький та його учні). Важливим кроком у розширенні тематики семінарів стало співробітництво кафедри ОМ ПДАБА з кафедрою травматології, ортопедії і протезування Дніпропетровської державної медичної академії, очолюваної відомим ученим і хірургом, проф. О. Є. Лоскутовим. З його ініціативи,

Українські, польські та німецькі однодумці,
м. Дніпропетровськ, 2008 р.

Нагородження ректора ВП В. Курника

Нагородження ректора ПДАБА В. І. Большакова

ще в 1996 р., в межах семінару була організована секція біомеханіки.

Активну участь у роботі семінару брали вчені-механіки різних вишів України та інститутів НАН України. Найбільшою мірою було представлено м. Дніпропетровськ, зокрема наукову школу академіка НАН України В. І. Моссаковського (В. О. Громов, Н. А. Гук, А. П. Дзюба, П. А. Дзюба, Т. С. Кагадій, А. П. Колодзяжний, А. І. Маневич, Н. І. Ободан, А. В. Павленко, І. Д. Павленко, Є. Ф. Прокопало, Ю. М. Селіванов та ін.) та наукову школу академіка НАН України М. Г. Бондаря (С. В. Баєв, В. Є. Волкова, М. І. Казакевич, С. Й. Конашенко, С. В. Ракша та ін.). Харківську школу механіків представляли академіки НАН України В. Л. Рвачов, Л. В. Курпа, Ю. В. Міхлін, а також їхні учні та співробітники, київську — співробітники Інституту механіки НАН України ім. С. П. Тимошенка: Г. Д. Гавриленко, В. О. Заруцький, В. І. Мацнер, І. Ю. Хома та ін.

Зростала зацікавленість до семінару і в міжнародному науковому співтоваристві. Активну участь в його роботі брали вчені Вільнюського технічного університету ім. Гедимінаса (Литва), науковці Франції та Чехії. Завдяки ініціативі професорів І. В. Андріанова та В. В. Данішевського, з 2008 р. в працях семінару з'явилися роботи, виконані українськими механіками спільно

з ученими-механіками Рейнсько-Вестфальського технічного університету м. Аахен. Необхідно відзначити, що Міністерство юстиції України в 2010 р. вкотре офіційно підтвердило міжнародний статус семінару «Теоретичні основи будівництва» (свідоцтво КВ № 16386–4856 ПР).

Останніми роками робота семінару проводилася за наступними напрямками: загальна і будівельна механіка, матеріалознавство, будівельні матеріали і конструкції, технологія та організація будівельного виробництва, а також його управління, біомеханіка.

Слід наголосити, що для вчених, особливо молодих, цей семінар виявився надзвичайно важливим і плідним. Він не тільки сприяв їх приєднанню до західного наукового простору, а й збереженню контингенту молодих учених-будівельників. Проф. В. Щесняку вдалося залучити до роботи семінару як молодих, так і вже досить відомих польських учених провідних ВНЗ Варшави, Лодзі та інших міст, а також Польської академії наук. Тому семінар виявився своєрідною науковою школою, через яку пройшли багато вчених. Участь у роботі семінару, безперечно, стимулювала їхню наукову діяльність і, як результат, сприяла професійному зростанню. Так, більше ніж 30 молодих науковців, які на різних етапах брали активну участь у роботі семінару, успішно захистили кандидатські дисертації, а 16 спеціалістів — докторські.

Польсько-Український семінар, Варшава, 2007 р.

Директор Інституту механіки конструкцій ВП, проф. В. Щесняк за великий особистий внесок в організацію роботи семінару «Теоретичні основи будівництва» і видання його праць у 2001 р. був удостоєний звання «Почесний доктор ПДАБА», а ректор ВП, проф. В. Курник і декан будівельного факультету ВП, проф. Г. Емеліта в 2007 р. були нагороджені пам'ятними медалями ПДАБА «За заслуги».

Спільний семінар сприяв науковому зростанню і польських учених. Керівництво ВП у 2004 р. присвоїло ректору ПДАБА, проф. В. І. Большакову звання «Почесний професор будівельного факультету ВП», а в 2007 р. він був нагороджений Великою срібною медаллю ВП «За заслуги». Такою ж медаллю нагороджений проректор ПДАБА, проф. А. П. Приходько, а проф. В. Л. Красовський до 15-річного ювілею семінару був удостоєний звання «Почесний професор будівельного факультету ВП».

Робота семінару не обмежувалася виконанням робочої наукової програми. Надзвичайно важливим аспектом семінару була культурна програма, яка здебільшого мала пізнавальні цілі. Її реалізація полягала у знайомстві з країною перебування загалом: її природними особливостями, інфраструктурою дружніх країн, архітектурою міст і сіл, промисловістю та економікою, культурою і звичаями населення. Також ця програма охоплювала професійні питання, пов'язані з системою освіти і, насамперед, вищої технічної освіти.

Якщо наукові програми формувалися, як правило, за тематикою доповідей, поданих на семінар польською і українською сторонами, то культурну програму готували робочі групи країни, яка приймала в себе семінар. Це була достатньо складна і виснажлива, але благородна робота. Так, із великою вдячністю згадуються ті чудові місця, які українським науковцям показали польські друзі. Насамперед, це прекрасна Варшава зі своїми палацами і відродженням із попелу старим містом. Науковцям надзвичайно сподобався старий Краків, екскурсію яким організували польські колеги. Крім того, вчені побували у Плоцьку, Любліні та Казимежі. Відвідали м. Торунь — батьківщину великого Миколи Коперника, який «призупинив» Сонце. Завдяки польським друзям і, передусім, проф. В. Щесняку, відвідали з триденним візитом м. Вільнюс, а також м. Тракай. Вінцем мандрівок українських науковців Польщею був гірський курорт Закопане, де в 2011 р. проводилося засідання 19 семінару.

Українці ж познайомили польських друзів з Придніпров'ям, показали їм Запоріжжя та Хортицю, а також столицю — стародавній Київ.

Вільний час польські колеги мали можливість проводити на теплих українських морях. Більше того, в Бердянську, в межах семінару, в місцевому педагогічному інституті відбувалися змістовні міжнародні дискусії про технології реалізації Болонської системи в освіті.

Засідання 18 семінару пройшли у 2010 р. на березі Чорного моря в «оксамитовий» сезон (м. Алушта), об'єднавшись завдяки ректору В. І. Большакову та проректорам М. В. Савицькому і А. П. Приходьку з міжнародною конференцією «Будівництво, матеріалознавство, машинобудування». Це дозволило польським друзям

Польсько-Український семінар, м. Закопане, Польща, 2011 р.

насолодитися Чорним морем. При проведенні ювілейного XX семінару було організовано цікаву екскурсію на Схід України та до одного зі святих місць нашої держави — Свято-Успенської Святогорської Лаври.

Останній, 21 спільний семінар було проведено в 2013 р. у Варшаві на базі ВП. Слід зазначити, що за минулі 23 роки між двома основними організаторами і учасниками семінару «Теоретичні основи будівництва» було підписано п'ять договорів про співпрацю (1993–1996, 1997–2001, 2001–2006, 2007–2012, 2013–2018) у прийнятому на початку 90-х рр. минулого століття форматі. На жаль, події, які відбулися останніми роками в Україні, не дозволяють дотримуватися прийнятого формату проведення семінару. Але все ж, зв'язки між ВНЗ залишаються міцними. Прикладом цього є запрошення у 2013–2014 рр. доцента кафедри будівельної механіки та опору матеріалів ПДАБА С. П. Панченка на наукову роботу до ВП, де він проявив себе як висококваліфікований фахівець, визначний науковець.

Також слід відзначити, що в роботі семінару за минулі роки з української сторони взяли участь більше ніж 250 осіб. З обох сторін було опубліковано понад 1500 статей на 11 500 сторінках. Але найголовніше, що для великої групи вчених семінар став своєрідним трампліном для успішного «стрибка» в міжнародну наукову спільноту.

Ректор ВП В. Курник і ректор ПДАБА В. І. Большаков підписують договір (2007–2012), Варшава, 2007 р.